

ที่มา: ภาพถ่ายโดย สัญชัย ด้วงbung

การดำรงอยู่ของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ในลุ่มแม่น้ำโขง
The Existence of Phu-tai Ethnic Music in the Mekong River Basin

สัญชัย ด้วงbung¹

Sanchai Dungbung

E-mail: Chorus.2555@gmail.com

สุรพล เนสุสินธุ์²

Surapon Nesasin

Received: May 10, 2020

Revised: September 14, 2020

Accepted: September 15, 2020

¹ นักศึกษาระดับปริญญาเอก คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Mr.Sanchai Duangbung Ph.D students. Faculty of Fine Art, Khon Kaen University.

² อาจารย์ที่ปรึกษาคุณุภินิพนธ์ ตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Assistant Professor Dr. Surapon Nesusin. Advisor. Department of Music, Faculty of Fine Art, Khon Kaen University.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาการดำรงอยู่ของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท และการเปลี่ยนแปลงของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ในลุ่มแม่น้ำโขง ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการเข้าเก็บข้อมูลภาคสนาม ผลการศึกษาพบว่า 1. การดำรงอยู่ของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ในลุ่มแม่น้ำโขง ด้านเครื่องดนตรี มีรูปแบบดั้งเดิม ใช้วัสดุจากธรรมชาติ ได้แก่ ปี่ผู้ไท ซอบังไม้ไผ่ แคนและเครื่องประกอบจังหวะ เป็นต้น ด้านวงดนตรี สำหรับประกอบพิธีกรรมเหยาและวงดนตรีสำหรับการบรรเลงเพื่อความบันเทิงประกอบการลำผู้ไทยังคงรูปแบบเดิม ด้านบทเพลง หรือสายเพลง มีลายผู้ไทใหญ่และลายผู้ไทน้อย ยังคงอยู่เช่นเดิม 2. การเปลี่ยนแปลงของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ในลุ่มแม่น้ำโขง ด้านเครื่องดนตรี ลักษณะทางกายภาพและวัสดุที่ใช้คงเดิม เปลี่ยนแปลงเฉพาะวัสดุที่ใช้ทำลิ้นแคนและลิ้นปี่ผู้ไท จากเดิมเคยใช้เหรียญสมัยโบราณ มาใช้เข็มขัดเงินและทองคำแทน ด้านวงดนตรี วงดนตรีสำหรับประกอบพิธีกรรมเหยา ยังคงลักษณะดั้งเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ส่วนวงเพื่อความบันเทิง มีการผสมผสานนำเครื่องดนตรีตะวันตกบรรเลงร่วม มีการจัดการประกวดดนตรีและศิลปะหัตถกรรมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) การจัดกิจกรรมผู้ไทในระดับอำเภอ จังหวัด ผู้ไทนานาชาติและผู้ไทโลก เกิดการเปลี่ยนแปลงของวงดนตรีเน้นเพื่อการแสดง ด้านบทเพลง พิธีกรรมเหยายังคงใช้บทเพลงดั้งเดิม จะเปลี่ยนแปลงบทเพลงเพื่อความบันเทิง และด้วยกระแสความนิยมในบทเพลงสมัยใหม่ จึงเน้นทำนองเฮ็ดเทโรโฟนี (Heterophony) และเสียงประสานที่เกิดขึ้นระหว่างวงดนตรีกับเสียงลำนำคนตรีได้แปลทำนองหลัก หรือเป็นลักษณะการดันทำนอง เป็นการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของบทเพลงกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท

คำสำคัญ: การดำรงอยู่ ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท การเปลี่ยนแปลง

Abstract

The purpose of this research was to study the existence of Phu-tai ethnic group and the transformation of Phu-tai ethnic music in the Mekong Basin. The researchers employed qualitative research processes by collecting field data. The results showed that 1. regarding the existence of Phu-tai ethnic music in the Mekong River, musical

instruments were made from natural materials, such as Pi Phu-tai, Saw bang mai pai, Khan, and percussions. Regarding the band for the yao ritual, the band for entertainment was still the same. For the songs, Laiphutaiyai pattern, and the Laiphutainoi pattern remained the same.

2. Concerning the transformation of Phu-tai ethnic music in the Mekong River, the instrument sat in the same physical and the material used. The only change was the materials used to make the tongue of Lao reed mouthorgan and Pu Tai Bagpipes. Originally, ancient coins were used, but they were changed into silver belts and gold instead. Regarding the band for the Yao ritual, it remained unchanged in terms of the original characteristics. However, the band for entertainment included a mix of western instruments. Besides, there were a music and arts contest of Office of the Basic Education Commission (OBEC), and activities organized by Phu-tai activities at the district level, province level, international level and global level of Phu-tai. Yao's rituals continued to use traditional music, but only change music for entertainment. Due to the trend of modern music, there was the emphasis on heterophony melody and the harmonies between the band and the Lam sound. The musicians had translated the main melody or the characteristics of the melody, leading to the change of the music of the Phu-tai ethnic group.

Keywords: existence, music of Phu-tai ethnic group, changes.

บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์ของชาวผู้ไท เดิมอาศัยอยู่บริเวณเมืองแกงและเมืองไลในแคว้นสิบสองจุไท พื้นที่บริเวณแกงนี้เป็นเขาไม่อุดมสมบูรณ์นัก รวมทั้งยังเป็นดินแดนคาบเกี่ยวอยู่ในการปกครองถึง 3 ฝ่าย คือ จีน หลวงพระบางและญวน เมื่อเกิดสงครามระหว่างจีน ญวน หลวงพระบาง การยกทัพจะต้องผ่านดินแดนสิบสองจุไท ชาวผู้ไทต้องได้รับความเดือดร้อนอยู่เสมอในการสู้รบจะไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับชัยชนะโดยเด็ดขาด ชาวผู้ไทเป็นกลุ่มที่รักความสงบจึงพากันอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่

เมืองวัง เมืองคำเกิด และเมืองคำม่วน ในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีและในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการยกทัพไปตีเมืองล้านช้าง และได้เคยกวาดต้อนชาวผู้ไทเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้านองศ์แห่งเมืองเวียงจันทร์เป็นกบฏ พระองค์จึงทรงรับสั่งให้แม่ทัพให้ไปปราบเจ้าอนวงศ์ เมื่อปราบได้ชัยชนะ กองทัพไทยจึงได้กวาดต้อนครอบครัวชาวผู้ไทที่เมืองวัง เมืองคำเกิด และเมืองคำม่วน ข้ามแม่น้ำโขงมาอยู่ฝั่งไทยเป็นการตัดกำลังของฝ่ายลาวและโปรดให้ตั้งบ้านเรือนทำมาหากินในท้องถิ่นต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางของประเทศไทยตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน (Ponsawadi, 1993, p. 1)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของประเทศไทย มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มาตั้งถิ่นฐานกระจายกันทั่วไปในบริเวณแอ่งโคราชและแอ่งสกลนคร สำหรับด้านที่ติดต่อกับแม่น้ำโขงมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้ามาอาศัยอยู่หลายกลุ่ม เช่น ลาว ลู้อ ไทกุลา ภูไท เป็นต้น กลุ่มชนเหล่านี้มีประเพณีที่ได้รับการสืบทอดมาแต่บรรพชนและได้ยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะกลุ่มชาวผู้ไท ที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นแบบอย่างของตน (Chonphairot, 1986, p. 26)

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวประกอบด้วยประชากรที่หลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์และมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีตทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ การเมือง การปกครอง สังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรม ศาสนา และเศรษฐกิจ โดยแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ล้วนแล้วแต่มีวัฒนธรรมดนตรีที่บ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของตนเองอย่างเด่นชัด สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศในภูมิภาคนี้ส่วนใหญ่มักยังคงสภาพความเป็นสังคมท้องถิ่นดั้งเดิม ส่วนภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ ภาษาตระกูลไท ภาษาตระกูลมอญ-เขมร หรือออสโตรเอเชียติก และภาษาตระกูลม้ง-เยียน อย่างไรก็ตาม ภาษาตระกูลมอญ-เขมร หรือออสโตรเอเชียติก ซึ่งเป็นกลุ่มชนชั้นดั้งเดิมในดินแดนแถบนี้ส่วนใหญ่มักถูกแทนที่โดยภาษาตระกูลไท ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยแถบแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ประวัติความเป็นมาของชาวผู้ไทเรื่องการใช้ภาษาพูดหรือภาษาผู้ไทมีภูมิคำเนาเดิมอยู่ที่แคว้นสิบสองจุไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและประเทศสังคมนิยมเวียดนาม ชาวผู้ไทยังแบ่งเป็นกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ ผู้ไทขาว ผู้ไทแดง

ผู้ไทดำและผู้ไทลาย โดยกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทในประเทศไทยอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ปนกันกับคนลาวหรือคนอีสานและชนกลุ่มอื่น ๆ ที่พูดภาษาตระกูลไตในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทย ชาวผู้ไทแต่ละกลุ่มยังมีข้อถกเถียงกันในเรื่องการเรียกชื่อ กลุ่มของตนอยู่บ้าง เพราะมีการเขียนสะกดที่ไม่เหมือนกัน เช่น ภูไท ภูไทย ผู้ไทย ผู้ไท พู้ไท ภูไท ซึ่งเป็นการเขียนสะกดตามที่สืบทอดกันมาในกลุ่มตน โดยบางกลุ่มสัมพันธ์กับการออกเสียงในภาษาท้องถิ่นของตนด้วย (Burulphat, 2000, pp. 54-62)

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทที่อพยพเข้ามาอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออพยพมาจาก 3 เมือง ได้แก่ เมืองวัง เมืองเซโปนและเมืองกะบอง (เมืองท่าแขก) แต่ละกลุ่มต่างก็มี หัวหน้านำการอพยพและได้แยกย้ายกันตั้งถิ่นฐานตามเมืองต่าง ๆ นั่นคือ กลุ่มเมืองวัง ตั้งถิ่นฐานที่อำเภอเรณู จังหวัดนครพนม อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร อำเภอสหัสขันธ์ และอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ส่วนกลุ่มที่อพยพมาจากเมืองเซโปน ตั้งถิ่นฐานที่เมืองเสนางคินิคม จังหวัดอำนาจเจริญ และกลุ่มที่อพยพจากเมืองกะบอง ตั้งถิ่นฐานที่เมืองวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร (Theerasasawat, & Upapan, 1995, pp. 26-27)

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใหญ่ที่สุดรองลงมาจากกลุ่มชาติพันธุ์ ไทลาว โดยส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยมีแม่น้ำโขงแยกกลุ่มนี้ออกจากภูไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและผู้ไทใน สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว กลุ่มภูไทกลุ่มใหญ่ที่สุดอาจจะอาศัยอยู่บริเวณแถบแม่น้ำโขง และแถบเทือกเขาภูพาน เช่น จังหวัดนครพนม ได้แก่ อำเภอธาตุพนม อำเภอเรณูนคร อำเภอนาแก จังหวัดสกลนคร ได้แก่ อำเภวาริชภูมิ จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอเขาวง อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดมุกดาหาร ได้แก่ อำเภอคำชะอี อำเภอหนองสูง เป็นต้น ส่วนชาวผู้ไทเข้าสู่ภาคกลางในจังหวัดราชบุรี ในย่านนั้นเรียกว่า “ลาวโห่ง” (Chaikhun, 2013, p. 21)

ดนตรีผู้ไทเป็นดนตรีพื้นบ้านที่เป็นเครื่องบงบอกแสดงออกถึงความรู้สึก ความเชื่อ ลักษณะนิสัยใจคอรวมถึงการดำเนินชีวิตเป็นแบบชาวบ้านแท้ ๆ ธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดดนตรีขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นดนตรีเพื่อความบันเทิง หรือดนตรีประกอบ พิธีกรรม เป็นมรดกอันมีค่าอย่างมาก ซึ่งการสืบทอดมรดกชิ้นนี้ใช้เวลามาเป็นยาวนาน ดนตรีผู้ไทหลายชนิด หลายประเภท เช่น กระจับปี ขอบั้ง หมากกลิ้งกล่อม ฆ้อง พางฮาง กลองตุ้ม หมากกับแก็บ ปีผู้ไท แคน เป็นต้น เครื่องดนตรีดังกล่าวของชาวผู้ไท

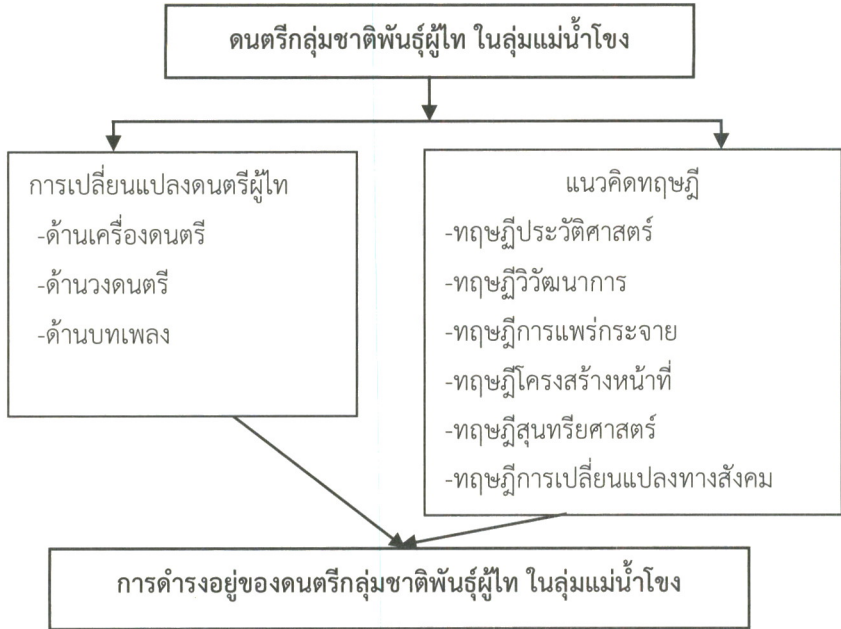
มีคุณลักษณะเฉพาะท้องถิ่น แตกต่างจากของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ควรที่จะศึกษาและอนุรักษ์ไว้ให้รุ่นลูก หลานได้สืบต่อไป ด้วยลักษณะที่ชาวผู้ไทเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม ยังคงดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าตลอดมาจนถึงปัจจุบัน แม้ชาวผู้ไทได้เปลี่ยนแปลงค่านิยมไปบ้างเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ชาวผู้ไทยังคงรักษาเอกลักษณ์ คุณลักษณะเฉพาะไม่ว่าจะเป็นการดำรงชีวิตด้านประเพณีและวัฒนธรรม รวมไปถึงด้านดนตรีของชาวผู้ไทไว้ได้ดี ถึงแม้ว่าการผสมผสานวงดนตรีผู้ไท การรวมวงจากเครื่องดนตรีหลาย ๆ วัฒนธรรมเข้ามา เช่น โหวด พิณ มีเครื่องประกอบจังหวะที่หลากหลายรวมถึงเครื่องดนตรีที่เป็นอิเล็กทรอนิกส์ก็ตาม ลักษณะเด่นที่เห็นได้ชัดเจนคือ ปี่ผู้ไท ซอบังไม้มี่ มีลักษณะเด่นของเสียงเป็นเอกลักษณ์ ดนตรีของชาวผู้ไท การเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นทางฝั่งชายแม่น้ำโขงคือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยก็ดี เราปฏิเสธไม่ได้ว่ากระแสความเจริญที่เข้ามาสู่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท คนนอกวัฒนธรรมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท เกิดการกลมกลืนทางวัฒนธรรมค่อย ๆ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อการดำรงอยู่ของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำรงอยู่ของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ในลุ่มแม่น้ำโขง
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ในลุ่มแม่น้ำโขง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดของงานวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
ที่มา: โดยนายสัตยุชัย ดั่งบัง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยการดำรงอยู่ของคนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ในลุ่มแม่น้ำโขง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากการกำหนดความสำคัญของปัญหา ผ่านกระบวนการขั้นตอนการวิจัยตามวัตถุประสงค์ การกำหนดขอบเขตการวิจัย จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลจริง ในเมืองวิลละบุรี แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม และอำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ทั้งทางด้านบุคคล ผู้รู้ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงได้กำหนดกรอบแนวคิดสำหรับดำเนินการวิจัยเพื่อการวิเคราะห์ ที่ความให้ได้มาซึ่งผลของการวิจัยโดยคำนึงถึงความเชื่อมโยงของหัวข้อวิจัยและวัตถุประสงค์ รวมไปถึงการสรุปผลและอภิปรายผล อันมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กระบวนการวิจัย

1.1 ทบทวนวรรณกรรม ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ผู้ประสานงานเกี่ยวกับการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม จากนั้นจึงวางแผนการดำเนินการทำวิจัย

1.2 กำหนดหัวข้อเพื่อทำการวิจัย ให้ความสำคัญของปัญหา กำหนดวัตถุประสงค์ วางแผนการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามตามแผนการดำเนินการวิจัย

1.3 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม บริบททางดนตรี ข้อมูลดนตรีผู้เฒ่า นักดนตรี หมอลำ

1.4 กำหนดกรอบแนวคิด

1.5 จัดเรียงข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม เพื่อนำมาวิเคราะห์ตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เชื่อมโยงกับหัวข้อวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัย ตามข้อมูลที่ปรากฏจริงในภาคสนาม เพื่อนำมาเขียนแบบบรรยายด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

1.6 นำเสนอข้อมูลต่อคณะกรรมการตามขั้นตอนของหลักสูตรและเผยแพร่ผลงานวิจัย

2. ชั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในภาคสนามจริง จากการศึกษาข้อมูล ซึ่งใช้เครื่องมือสำหรับบันทึกข้อมูล คือ กล้องถ่ายภาพนิ่ง กล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหว เครื่องมือบันทึกเสียง สมุดบันทึก และอื่น ๆ

2.2 การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ การสังเกต บริบททางดนตรี การสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม การบันทึกด้วยเครื่องมือ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว จดบันทึก

2.3 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้เฒ่า ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม 2559 ถึง 1 เมษายน 2560 โดยมีผู้ให้ข้อมูลในช่วงลงภาคสนามดังนี้ อาจารย์เจริญชัย ชนไพโรจน์ อาจารย์ห่มพัน รัตนวงษ์ อาจารย์กงเดือน เมตตะวง อาจารย์คำใบ ยุนดาลาด อาจารย์คำสวน วงทองคำ นายจอมแพง แหล่มสะไหว นายสี สมพอน นายสมลี อางวิชัย นายเมฆ ศรีดำพล นายสมศักดิ์ สกุลโพน นางวาสนา ศรีล้อม

2.4 รวบรวมข้อมูลภาคสนามแล้วตรวจสอบความ ข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม การจดบันทึก ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และบริบทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. ชั้นจัดกระทำกับข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลที่ต้องการแล้ว นำมาจัดเรียงลำดับตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เชื่อมโยงกับหัวข้อและวัตถุประสงค์การวิจัยตามข้อมูลที่ปรากฏ เพื่อนำมาบรรยายด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ในข้อมูลต่อไปนี้

3.1 จัดเรียงข้อมูลอย่างเป็นระบบที่ได้จากการลงพื้นที่จริงตามวันเวลา

ที่กำหนด สามารถแบ่งข้อมูลได้ 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลจากการลงพื้นที่ภาคสนาม การจดบันทึก ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวและบริบทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่ 2 เอกสารวิชาการ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและการบันทึกโน้ตเพลง

3.2 การชำระข้อมูลที่ได้จากสนาม ทั้งข้อมูลดิบและข้อมูลเอกสาร ในขั้นตอนดังนี้ ทำการถอดเทปการสัมภาษณ์จากสนามแล้วจัดพิมพ์เรียบเรียง ให้สมบูรณ์

3.3 จัดเรียงข้อมูลจากการชำระข้อมูล ข้อมูลจากภาคสนาม การสัมภาษณ์และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมเกี่ยวกับดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทในบริบทของงานวิจัย เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล

3.4 วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ศึกษาการดำรงอยู่ของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ในลุ่มแม่น้ำโขง

3.5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

4. ขั้่นนำเสนอข้อมูลและเผยแพร่ผลงาน

นำเสนอข้อมูลต่อคณะกรรมการ ตามเค้าโครงเนื้อหา ดังนี้ บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย บทที่ 4 การดำรงอยู่ของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ในลุ่มแม่น้ำโขง บทที่ 5 สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

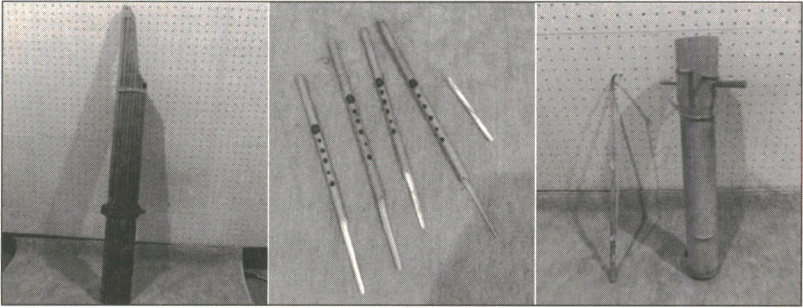
ผลการวิจัย

ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ในลุ่มแม่น้ำโขง เป็นดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์เฉพาะ ซึ่งจะก่อให้เกิดคุณประโยชน์มากมาย เพราะดนตรีพื้นบ้านสามารถทำให้เราทราบถึงความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ นิสัยใจคอ ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้เป็นอย่างดี การรู้จักกับกลุ่มชาติพันธุ์มากเท่าไร ก็เท่าักว่าเป็นการได้รู้จักกับตัวเอง รู้ว่าตนมีของดีอะไรบ้าง จะได้รู้จักอนุรักษ์สิ่งที่ดีงามและนำมาใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัยต่างๆ ซึ่งสามารถเรียบเรียงข้อมูลได้ดังนี้

1. การดำรงอยู่ของเครื่องดนตรี บทเพลง นักดนตรี โดยสามารถแยกออกเป็นลักษณะเฉพาะได้ดังนี้คือ

1.1 ด้านเครื่องดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท มีรูปแบบดั้งเดิม โดยเน้นการนำเอาวัสดุจากธรรมชาติมาทำเครื่องดนตรี ได้แก่ ปี่ผู้ไท ซอขั้งไม้ไผ่ แคนและเครื่องประกอบจังหวะ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันยังใช้วัสดุจากธรรมชาติแสดงให้เห็นว่าดำรงอยู่

แบบเดิม นอกจากนั้นยังเป็นเครื่องดนตรีที่เก่าแก่ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ในลุ่มแม่น้ำโขง มีลักษณะพิเศษ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว นำศึกษาเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง มีเสน่ห์ในตัวของคนตรีเอง มีการสืบทอดการทำเครื่องดนตรีจากรุ่นสู่รุ่น

ภาพที่ 1 เครื่องดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท แคน ปี่ผู้ไท และซอบังไม้ไผ่
ที่มา: ภาพถ่ายโดย สัญชัย ดั่งงับัง

1.2 ด้านวงดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท แยกออกเป็น 2 ส่วนด้วยกันคือ

1. วงสำหรับประกอบพิธีกรรมเหยา 2. วงดนตรีสำหรับการบรรเลงเพื่อความบันเทิง ประกอบการลำผู้ไท ซึ่งยังคงดำรงรูปแบบการจัดวงดนตรีดั้งเดิมจากอดีต ทั้งผู้บรรเลงหลัก ๆ ไม่ว่าจะเป็นแคนและปี่ผู้ไท นอกจากนั้นในงานบุญประเพณีต่าง ๆ เช่น ในงานบุญพระเวสฯ ในสมัยก่อนหนุ่มผู้ไทจะนิยมนำเครื่องดนตรีรวมกลุ่มกันบรรเลงเดินทางไปหาสาวคนรัก เป็นการจีบกันของหนุ่มสาวผู้ไทสมัยอดีต ขณะเดินทางไปในยามหัวค่ำ ร้องรำไปเรื่อย ๆ จนตึก ในการบรรเลงและเดินไปตามหมู่บ้าน หรือการเดินทางเลาะบ้านไปคุยสาว (การเกี้ยวพาราสี) โดยการเลาะไปตามตบ ตามผาม (ปะรำ) พร้อมกับลำเกี้ยวสาวไปด้วย ซึ่งเรียกว่า “ลำเลาะตบ” การผสมวงของดนตรีผู้ไทไม่มีกำหนดมาตรฐานตายตัว ไม่กำหนดชัดเจน แต่ขึ้นอยู่กับความสะดวกและสิ่งที่มีที่พอจัดหามาได้ประกอบกับวงดนตรี ซึ่งจะมีแคนที่เป็นเครื่องดนตรีหลักสำคัญที่สุดของดนตรีผู้ไท เพราะการบรรเลงดนตรีทุกอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทจะต้องฟังทำนองของแคนเป็นหลักและทำนองเพลงของเครื่องดนตรีต่าง ๆ ก็ล้วนแล้วแต่ยึดแบบทำนองเพลงของแคนทั้งสิ้น และเครื่องดนตรีส่วนใหญ่ก็จะประกอบด้วย แคน ปี่ผู้ไท ซอบังไม้ไผ่ ที่เป็นหลัก ๆ ส่วนเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ อาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ เช่น กลอง กรับ ฉิ่ง ฉาบ เป็นต้น แต่ถ้าเป็นวงดนตรีที่บรรเลงประกอบการฟ้อนรำนั้น เครื่องดนตรีที่สำคัญ คือ กลอง โดยทั่วไปจะใช้กลองหาง (กลองยาว) กลองตุ้ม (กลองที่มีสองหน้า)

ภาพที่ 2 วงดนตรีประกอบพิธีกรรมเหยา
ที่มา: ภาพถ่ายโดย สัญชัย ด่วงบึ้ง

ภาพที่ 3 วงดนตรีเพื่อความบันเทิง
ที่มา: ภาพถ่ายโดย สัญชัย ด่วงบึ้ง

1.3 ด้านบทเพลง หรือลายเพลงที่มีการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษไม่ว่าจะเป็นลายใหญ่และลายน้อย ยังคงดำรงอยู่เช่นเดิม 1. บทเพลงพิธีกรรมเหยา จะใช้ทั้งลายใหญ่และลายน้อย แคนเป็นทำนองหลักและปี่ผู้โหดแทรกประสานทำนองใช้บันไดเสียง 5 เสียง (โด เร มี ซอล ลา) เท่านั้น หรือระบบเสียงของดนตรีตะวันตกเรียกว่า (Pentatonic scale) สายใหญ่ หรือเสียงทางทุ่ม ประกอบด้วยโน้ต ลา โด เร มี ซอล หรือเรียกชื่อว่า “ลายผู้ไทใหญ่” และ โน้ต เร ฟา ซอล ลา โด หรือเรียกชื่อว่า “ลายผู้ไทน้อย” ลายผู้ไทใหญ่นิยมใช้สำหรับหมอลำฝ่ายชาย ส่วนลายผู้ไทน้อย นิยมบรรเลงกับหมอลำฝ่ายหญิง การดำเนินทำนองของเครื่องดนตรีจะมีการแบ่งวรรคตอนออกเป็นประโยคสั้น ๆ ประโยคละ 4 จังหวะ โดยการบรรเลงช้าวันไปวนมา และใช้ความสามารถของผู้บรรเลงที่คิดจะเปลี่ยนทำนองให้มีความน่าสนใจหรือเรียกกันว่า เป็นการด้นสด (Improvisation) นั่นเอง การเรียกชื่อบทเพลงว่า “ลาย” ลายผู้ไทใหญ่ ลายผู้ไทน้อย ลายผู้ไทเลาะตูป 2. บทเพลงเพื่อความบันเทิง เน้นการบรรเลงเพื่อความ

สนุกสนาน การประสานเสียงที่เกิดขึ้นภายในเครื่องดนตรีแต่ละชนิด ชาวผู้ไทจะเรียกว่า “เสียงเสพ” บทเพลงที่บรรเลงจะมีมากขึ้นจากเดิม ไม่ว่าจะนำเอาเพลงสมัยนิยมซึ่งเพิ่มระบบเสียง 7 เสียง หรือทางดนตรีตะวันตกเรียกว่า เฮ็ดเทโรโฟนี (Heterophony)

2. การเปลี่ยนแปลงของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ด้านเครื่องดนตรี ด้านวงดนตรี และด้านบทเพลง มีการเปลี่ยนแปลงโดยแบ่งออกเป็น 3 ด้านได้ดังนี้ คือ

2.1 ด้านเครื่องดนตรี กล่าวได้ว่าคุณลักษณะเฉพาะของเครื่องดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทนั้น ทั้งรูปแบบ ทั้งลักษณะทางกายภาพ รวมถึงวัสดุที่ใช้ทำ ยังคงรูปร่างคงเดิม ไม่ว่าจะอยู่ใน สปป.ลาว หรือในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเองก็ดี ด้วยความเป็นเอกลักษณ์บ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์เป็นที่โดดเด่น ลักษณะของเสียงยังคงเน้นที่สำเนียงความเป็นดนตรีผู้ไทของเสียงได้เป็นอย่างดี รวมถึงลักษณะการบรรเลง ช่างที่ทำเครื่องดนตรีถึงแม้ว่าจะมีอยู่จำนวนน้อยก็ตาม แต่กระบวนการถ่ายทอดรวมถึงฝีมือด้านช่างทำให้เครื่องดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยังคงลักษณะรูปร่างทางด้านกายภาพดั้งเดิม นอกจากวัสดุที่ใช้ทำลิ้นแคนและลิ้นปี่ผู้ไท ที่ช่างทำลิ้นหามาแทนวัสดุเดิมจากเคยใช้เหรียญในสมัยโบราณ มาใช้วัสดุทดแทน เช่น เข็มขัดเงิน ทองคำ เป็นต้น

2.2 ด้านวงดนตรี วงดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทมีลักษณะการบรรเลงและการรวมวงยังคงรูปแบบดั้งเดิม โดยแยกเป็นวงดนตรีสำหรับประกอบพิธีกรรมเหยา ยังคงลักษณะดั้งเดิมจากในอดีต มีการร้องรำ พุดพญา โดยสัมพันธ์กับพิธีกรรม คือ “เหยา” รักษาการเจ็บป่วย เหยาเลี้ยงผี เหยาเอาฮูปเอาฮอย และยังมีมาสวดคล้องกับประเพณี 12 เดือน และวงเพื่อความบันเทิงพบว่ามีหลายสิ่งหลายอย่างที่ค่อย ๆ ผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ จึงเกิดการรวมตัวกันภายในกลุ่มชาติพันธุ์ไปสู่การแสดงในแต่ละท้องถิ่นรวมถึงการจัดการประกวดดนตรีและศิลปะหัตถกรรมของสพฐ. จนทำให้รูปแบบของดนตรีผู้ไทพัฒนาไปประกอบการแสดงต่าง ๆ ทั้งในสถานศึกษา ในเชิงธุรกิจ นำไปสู่การจัดการกิจกรรมผู้ไทในระดับอำเภอ จังหวัด มีการตุ้มโฮมผู้ไทนานาชาติและผู้จัดงานผู้ไทโลก ซึ่งมีการจัดขึ้นเป็นครั้งที่ 6 เครื่องดนตรีตะวันตกได้ถูกนำมาบรรเลงร่วมกับดนตรีผู้ไท ด้วยความเจริญทางเทคโนโลยี อินเทอร์เน็ต แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในกระแสธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดนตรีผู้ไทได้รับการเรียนรู้จากผู้สนใจแพร่หลาย มีการถูกทำซ้ำ ดัดแปลงทั้งดั้งเดิมและประยุกต์ปรับใช้ระบบเสียงของดนตรีตะวันตก นำเครื่องดนตรี เช่น กลองชุด คีย์บอร์ด เบส

เข้ามาร่วมบรรเลงร่วมกัน มีการบันทึกเสียงเพื่อจำหน่าย กระแสสังคมโลกาภิวัตน์ทำให้ การฟังดนตรีลักษณะการบรรเลงสดเริ่มลดน้อยถอยลง คงยังเหลือบทบาทที่การบรรเลง คู่กับพิธีกรรมเหย้าที่ยังคงเล่นดนตรีสด ๆ และการประกอบการแสดงของกลุ่มวัฒนธรรม หรือกลุ่มโรงเรียนที่อยู่บริบทพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทนั้น ๆ อยู่บ้าง

2.3 ด้านบทเพลง ด้วยกระแสความนิยมในบทเพลงสมัยใหม่ เกิดการ ผสมผสานมีการนำเอาเครื่องดนตรีประเภทอื่น ๆ เข้ามามีบทบาทในการบรรเลงมากขึ้น การบรรเลงแบบดั้งเดิมจะยังคงมีอยู่ในบทเพลงที่ใช้ประกอบกับพิธีกรรมเหย้า ยังคงใช้ แคนและปี่ผู้ไทเป็นหลัก บรรเลงประกอบการลำและการพูดพญา บทเพลงยังคงมี เสียงประสานที่เกิดขึ้นภายในเครื่องดนตรีแต่ละชนิด ชาวผู้ไทจะเรียกว่า “เสียงกล่อม” จะเกิดขึ้นในซอบังไม้ไผ่ ในแคนจะเรียกว่า “เสียงเสพ” เสียงประสานที่เกิดขึ้นระหว่าง เครื่องดนตรีภายในวงดนตรี นำไปสู่การดำเนินทำนองหลักของบทเพลง เครื่องดนตรี จะยึดทำนองของแคน ด้วยธรรมชาติของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดที่เป็นธรรมชาติเกิดการ ประสานเสียงที่เรียกกันตามหลักทางดนตรีตะวันตกว่าเป็นทำนองแบบ เฮ็ดเทโรโฟนี่ (Heterophony) และเสียงประสานที่เกิดขึ้นระหว่างวงดนตรีกับเสียงลำ เมื่อวงดนตรี บรรเลงประกอบการลำผู้ไท เสียงลำจะทำหน้าที่เป็นทำนองหลัก ในขณะที่เดียวกันที่เสียง วงดนตรีทำหน้าที่เป็นเสียงกล่อม หรือเสียงประสานในลักษณะที่บรรเลงให้จังหวะลีลา เป็นประโยชน์สั้น เล่นวนซ้ำไปซ้ำมา แต่ด้วยการบรรเลงเกิดความซ้ำซากน่าเบื่อ ผู้บรรเลง หรือนักดนตรีเองจึงได้แปลทำนองหลักหรือเป็นลักษณะการดำเนินทำนอง เป็นการนำไป สู่การเปลี่ยนแปลงของบทเพลงกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท

สรุปผลการวิจัย

การดำรงอยู่ของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ในลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งสามารถเรียบ เรียงข้อมูลได้ดังนี้

1. การดำรงอยู่ของเครื่องดนตรี บทเพลงและนักดนตรี โดยสามารถแยก ออกเป็นลักษณะเฉพาะ 3 ด้าน คือ 1) ด้านเครื่องดนตรี มีลักษณะพิเศษมีเอกลักษณ์ เฉพาะตัว มีการสืบทอดการทำเครื่องดนตรีจากรุ่นสู่รุ่น รูปแบบยังคงดั้งเดิม โดยการนำ เอาวัสดุจากธรรมชาติมาทำเครื่องดนตรี ได้แก่ ปี่ผู้ไท ซอบังไม้ไผ่ แคนและเครื่อง ประกอบจังหวะ 2) ด้านวงดนตรีผู้ไท แยกออกเป็น 2 ส่วนคือ วงสำหรับประกอบ พิธีกรรมเหย้า และวงดนตรีสำหรับการบรรเลงเพื่อความบันเทิงประกอบการลำผู้ไท

ในการบรรเลงและเดินไปตามหมู่บ้าน หรือการเดินทางไปในหมู่บ้านไปคุยสาว (การเกี้ยวพาราสี) โดยการเลาะไปตามตุง ตามผาม (ปะรำ) พร้อมกับลำเลาะสาวไปด้วย ซึ่งเรียกว่า “ลำเลาะตุง” การผสมวงของดนตรีผู้ไม่มีกำหนดมาตรฐานตายตัว ไม่กำหนดชัดเจน แต่ขึ้นอยู่กับความสะดวกและสิ่งที่พอจัดหามาได้ประกอบกับวงดนตรี ผู้วิจัยพบว่าแคนเป็นเครื่องดนตรีหลักสำคัญของดนตรีผู้ไท เพราะการบรรเลงดนตรี ทุกอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทจะต้องอิงแคนเป็นหลักและทำนองเพลงของเครื่องดนตรี ต่าง ๆ ก็ล้วนแล้วแต่ยึดแบบกลับเพลงของแคนทั้งสิ้น และเครื่องดนตรีส่วนใหญ่ก็จะ ประกอบด้วย แคน ปี่ผู้ไท ซอขึงไม้ไผ่ ที่เป็นหลัก 3) ด้านบทเพลง ทำนองหลัก ๆ ของ บทเพลงหรือลายจะมีทำนองเดียว ซึ่งสามารถบรรเลงบทเพลงได้ทั้งลายผู้ไทใหญ่ และ ลายผู้ไทน้อย ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทมีทั้งทำนอง และเสียงประสานโดยมีแคนเป็น เครื่องดนตรีหลัก แม้ว่าระบบเสียงของแคนจะมี 7 เสียง แต่ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้ไทจะเลือกใช้ 5 เสียง (โด เร มิ ซอล ลา) เท่านั้น หรือระบบเสียงของดนตรีตะวันตก เรียกว่า Pentatonic scale สายใหญ่ หรือเสียงทางทุ้ม ประกอบด้วยโน้ต ลา โด เร มิ ซอล หรือเรียกชื่อว่า “ลายผู้ไทใหญ่” นิยมใช้สำหรับหมอลำฝ่ายชาย ส่วนลายน้อย หรือ ทางเสียงแหลม ประกอบด้วยโน้ต เร ฟา ซอล ลา โด หรือเรียกชื่อว่า “ลายผู้ไทน้อย” นิยมบรรเลงกับหมอลำฝ่ายหญิง ประกอบพิธีกรรมเหยา (ลำผีฟ้า) การดำเนินทำนอง ของเครื่องดนตรีจะมีการแบ่งวรรคตอนออกเป็นประโยคสั้น ๆ ประโยคละ 4 จังหวะ โดยการบรรเลงช้าวนไปวนมา และใช้ความสามารถของผู้บรรเลงที่คิดจะเปลี่ยนทำนอง ให้มีความน่าสนใจหรือเรียกกันว่าเป็นการด้นสด (Improvisation) นั้นเอง การเรียกชื่อ บทเพลงว่า “ลาย” ลายลำผู้ไทใหญ่ ลายผู้ไทน้อย ลายผู้ไทเลาะตุง เป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลงของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท วงดนตรีและบทเพลง มีการเปลี่ยนแปลงโดยแบ่งออกเป็น 3 ด้านได้ดังนี้ คือ 1) ด้านเครื่องดนตรี กล่าวได้ว่า คุณลักษณะเฉพาะของเครื่องดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทนั้น ทั้งรูปแบบ ทั้งลักษณะทาง กายภาพ รวมถึงวัสดุที่ใช้ทำ ยังคงรูปร่างเช่นเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะอยู่ใน สปป.ลาว หรือในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเองก็ดี ด้วยความเป็น เอกลักษณะของดนตรีเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทเป็นที่โดดเด่น ลักษณะของเสียงยังคงเน้น สำเนียงความเป็นดนตรีผู้ไทของเสียงได้เป็นอย่างดี มีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะแต่วัสดุที่ ใช้ทำลิ้นแคนและลิ้นปี่ผู้ไท จากเดิมช่างทำลิ้นจะใช้เหรียญในสมัยโบราณ มาใช้วัสดุ ทดแทน เช่น เข็มขัดเงิน ทองคำ เนื่องจากหายากและเริ่มไม่นิยมใช้กันแล้ว

2) ด้านวงดนตรี พบว่ามีหลายสิ่งหลายอย่างที่ค่อย ๆ ผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทที่อพยพจากภาคกลางของ สปป.ลาว เมื่อเข้ามาสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยยังคงสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรม คือ “เหยา” ซึ่งเป็นการทำพิธีกรรมเพื่อรักษา การเจ็บป่วย มีความสอดคล้องกับประเพณี 12 เดือน ด้วยสำเนียงภาษาและดนตรีที่โดดเด่นมีความแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์ลาว จึงเกิดการรวมตัวกันภายในกลุ่มชาติพันธุ์ ไปสู่การแสดงในแต่ละท้องถิ่น รวมถึงการจัดการประกวดดนตรีและศิลปะหัตถกรรม ของ สพฐ. จนทำให้รูปแบบของดนตรีผู้ไทพัฒนาประกอบการแสดงต่าง ๆ ทั้งในสถาน ศึกษา ในเชิงธุรกิจ นำไปสู่การจัดการกิจกรรมผู้ไทในระดับอำเภอ จังหวัด มีการตุ้มโฮม ผู้ไทนานาชาติ และผู้จัดโลก ซึ่งมีการจัดขึ้นเป็นครั้งที่ 6 นอกจากนั้นเครื่องดนตรีตะวันตก ที่นำเข้ามาบรรเลงร่วมกับดนตรีผู้ไท การนำเอาเครื่องดนตรีผู้ไทไปประกอบกับบทเพลง สมัยนิยม ด้วยความเจริญทางเทคโนโลยี อินเทอร์เน็ต การสื่อสารที่ก้าวหน้าทันสมัย แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในกระแสธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดนตรีผู้ไทได้รับการ เรียนรู้จากผู้สนใจแพร่หลาย มีการถูกทำซ้ำ ดัดแปลงและบันทึกไว้ในลักษณะ รูปแบบดั้งเดิม และรูปแบบการประยุกต์ ปรับใช้ระบบเสียงของดนตรีตะวันตก นำเครื่อง ดนตรี เช่น กลองชุด คีย์บอร์ด เบส เข้ามาร่วมบรรเลงร่วมกัน มีการบันทึกเสียงเพื่อ จำหน่าย กระแสสังคมโลกาภิวัตน์ทำให้การฟังดนตรีลักษณะการบรรเลงสดเริ่มลดน้อย ถอยลง คงยังเหลือบทบาทที่การบรรเลงคู่กับพิธีกรรมเหยา ที่ยังคงเล่นดนตรีสด ๆ และการประกอบการแสดงของกลุ่มวัฒนธรรม หรือกลุ่มโรงเรียนที่อยู่บริบทพื้นที่ของกลุ่ม ชาติพันธุ์ผู้ไทอยู่บ้าง 3) ด้านบทเพลง เป็นเรื่องที่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่า กระแสความนิยม ในบทเพลงสมัยใหม่ เกิดการผสมผสานนำเอาเครื่องดนตรีตะวันตกมาบรรเลงร่วม แต่ก็ยังมีบรรเลงแบบดั้งเดิม คือ ดนตรีที่ใช้ประกอบกับพิธีกรรมเหยา ยังคงใช้แคน และปี่ผู้ไทเป็นหลัก บรรเลงประกอบการลำและการพูดพญา ในการประกอบ พิธีกรรมด้วย นอกจากนั้นเสียงประสานของดนตรีผู้ไท เกิดขึ้นได้ 3 ลักษณะด้วยกัน คือ เสียงประสานที่เกิดขึ้นภายในเครื่องดนตรีแต่ละชนิด เช่น เสียงที่เกิดจากทำนองเพลง และเสียงประสาน ชาวผู้ไทจะเรียกว่า “เสียงกล่อม” จะเกิดขึ้นในซอบังไม้ไผ่ ในแคน จะเรียกว่า “เสียงเสพ” เสียงประสานที่เกิดขึ้นระหว่างเครื่องดนตรีภายในวง เช่น การดำเนินทำนองหลักของบทเพลงเครื่องดนตรีจะยึดทำนองของแคน ด้วยธรรมชาติ ของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดที่เป็นธรรมชาติเกิดการประสานเสียงที่เรียกกันตามหลัก

ทางดนตรีตะวันตกว่าเป็นทำนองแบบ เฮ็ดเทโรโฟนี (Heterophony) และเสียงประสานที่เกิดขึ้นระหว่างวงดนตรีกับเสียงลำ เมื่อวงดนตรีบรรเลงประกอบการลำผู้ไท เสียงลำจะทำหน้าที่เป็นทำนองหลัก ในขณะที่เดียวกันที่เสียงวงดนตรีทำหน้าที่เป็นเสียงกล่อมหรือเสียงประสานในลักษณะที่บรรเลงให้จังหวะลีลาเป็นประโยคสั้น เล่นวนซ้ำไปซ้ำมา แต่ด้วยความการบรรเลงเกิดความซ้ำซากน่าเบื่อ ผู้บรรเลงหรือนักดนตรีเองจึงได้แปลทำนองหลักหรือเป็นลักษณะการดันทำนองนั้นเอง

ตารางที่ 1 แสดงการเปลี่ยนแปลงของดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ในลุ่มแม่น้ำโขง

การเปลี่ยนแปลง	อดีต	ปัจจุบัน
1. ด้านเครื่องดนตรี	คุณลักษณะ ทั้งรูปแบบ ทั้งลักษณะทางกายภาพ รวมถึงวัสดุที่ใช้ทำ ยังคงปร่างเช่นเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลง ในสปป.ลาว หรือในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย	วัสดุที่ใช้ทำลิ้นแคนและลิ้นปี่ผู้ไท ที่ช่างทำลิ้นหามาแทนวัสดุเดิมจากเคยใช้เหรียญในสมัยโบราณ มาใช้วัสดุทดแทน เช่น เข็มขัดเงิน ทองคำ เป็นต้น
2. ด้านวงดนตรี 2.1 วงประกอบพิธีกรรมเหยา 2.2 วงดนตรีเพื่อความบันเทิง	ใช้แคนเป็นหลัก ปี่ผู้ไท และกลองประกอบการร้องรำ การเต้นของหมอเหยา พุดพญา สลับการพุดเจรจ่าจำนวนเครื่องดนตรีน้อยลงจากอดีต จะนิยมนำเครื่องดนตรีรวมกลุ่มกันบรรเลงเดินทางไปหาสาวคนรัก เป็นการจับกันของหนุ่มสาวผู้ไทสมัยอดีต ขณะเดินทางไปในยามหัวค่ำ ร้องรำไปเรื่อย ๆ จนตึก ในการบรรเลงและเดินไปตามหมู่บ้าน หรือการเดินทางไปเยี่ยมญาติ (การเกี่ยวพาราสี) โดยการเลาะไปตามตุง ตามผาม (ปะรำ) พร้อมกับลำเกี่ยวสาวไปด้วย ซึ่งเรียกว่า “ลำเลาะตุง”	ยังคงดำรงรูปแบบการจัดวงดนตรีดั้งเดิมจากอดีต ทั้งผู้บรรเลงหลัก ๆ ไม่ว่าจะเป็แคน และปี่ผู้ไท งานบุญประเพณีต่าง ๆ และพิธีกรรมเหยา มีการผสมวงของดนตรีผู้ไทไม่มีการกำหนดมาตรฐานตายตัว ขึ้นอยู่กับความสะดวกและสิ่งที่พอจัดหามาได้ประกอบกับวงดนตรี แคนเป็นเครื่องดนตรีหลักและปี่ผู้ไท ซอบังไม่เฝ้ เครื่องดนตรีประกอบจังหวะ อาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ เช่น กลอง กรับ ฉิ่ง ฉาบ เป็นต้น มีการจัดการประกวดดนตรีและศิลปะหัตถกรรมของ สพร. ใช้ประกอบการแสดงต่าง ๆ ทั้งในสถานศึกษา ในเชิงธุรกิจการจัดกิจกรรมผู้ไทในระดับอำเภอ จังหวัด มีการตุ้มโฮมผู้ไทนานาชาติและผู้ไทโลก นำเอาเครื่องดนตรีผู้ไทไปประกอบกับบทเพลงสมัยนิยม มีการถูกทำซ้ำ ดัดแปลงและบันทึกไว้ในลักษณะทั้งรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบการประยุกต์ ปรับใช้ระบบเสียงของดนตรีตะวันตก นำเครื่องดนตรี เช่น กลองชุด คีย์บอร์ด เบส เข้ามาบรรเลงร่วม

การเปลี่ยนแปลง	อดีต	ปัจจุบัน
<p>3. ด้านบทเพลง</p> <p>3.1 บทเพลงพิธีกรรม เหยา</p> <p>3.2 บทเพลงเพื่อความ บันเทิง</p>	<p>พิธีกรรมเหยา ยังคงใช้แคนเป็น ทำนองหลัก และปี่ผู้โห่สอดแทรก ประสานทำนองบรรเลงประกอบการรำ และการพุดพญา ในการประกอบ พิธีกรรมด้วย เน้นใช้สายพื้นบ้าน ดั้งเดิมในบันไดเสียง เพนตาโทนิค สเกล (Pentatonic scale)</p> <p>เน้นการบรรเลงเพื่อความสนุกสนาน ในกลุ่มเสียงประสานที่เกิดขึ้นภายใน เครื่องดนตรีแต่ละชนิด เช่น เสียงที่ เกิดจากทำนองเพลงและเสียงประสาน ชาวผู้ไทจะเรียกว่า “เสียงกล่อม” จะเกิดขึ้นในซอบังไม้ไผ่ ในแคนจะ เรียกว่า “เสียงเสพ” การเดินบรรเลง เลาะตามหมู่บ้าน เวลามีสงานบุญ ประเพณี</p>	<p>แคนเป็นทำนองหลักและปี่ผู้โห่สอด ประสานทำนอง ยังคงรูปแบบเดิมใน การรำ การพุดพญา เพิ่มเติมเรื่องของ การเต้น และบทเพลงสมัยนิยมตาม ความสามารถของผู้บรรเลง</p> <p>ด้านบทเพลง ด้วยกระแสความนิยม ในบทเพลงสมัยใหม่ เกิดการผสมผสาน มีการนำเอาเครื่องดนตรีประเภทอื่น ๆ เข้ามามีบทบาทในการบรรเลงมากขึ้น การบรรเลงแบบดั้งเดิมยังคงมีอยู่ใน บทเพลงที่ใช้ประกอบกับพิธีกรรมเหยา ยังคงใช้แคน และปี่ผู้ไทเป็นหลัก บรรเลง ประกอบการรำ และการพุดพญา บทเพลง ยังคงมีเสียงประสานที่เกิดขึ้นภายใน เครื่องดนตรีแต่ละชนิด ชาวผู้ไทจะเรียกว่า “เสียงกล่อม” จะเกิดขึ้นในซอบังไม้ไผ่ ในแคนจะเรียกว่า “เสียงเสพ” เสียงประสาน ที่เกิดขึ้นระหว่างเครื่องดนตรีภายในวง ดนตรี นำไปสู่การดำเนินทำนองหลัก ของบทเพลง เครื่องดนตรีจะยึดทำนอง ของแคน ด้วยธรรมชาติของเครื่อง ดนตรีแต่ละชนิดที่เป็นธรรมชาติเกิด การประสานเสียงที่เรียกกันตามหลัก ทางดนตรีตะวันตกว่าเป็นทำนองแบบ เฮ็ดเทโรโฟนี (Heterophony) และ เสียงประสานที่เกิดขึ้นระหว่างวงดนตรี กับเสียงลำ เมื่อวงดนตรีบรรเลงประกอบ การลำผู้ไท เสียงลำจะทำหน้าที่เป็น ทำนองหลัก ในขณะที่เดียวกันที่เสียง วงดนตรีทำหน้าที่เป็นเสียงกล่อม หรือ เสียงประสานในลักษณะที่บรรเลงให้ จังหวะลีลาเป็นประโยคสั้น เล่นวนซ้ำ ไปซ้ำมา แต่ด้วยความการบรรเลงเกิด ความซ้ำซากน่าเบื่อ ผู้บรรเลงหรือนัก ดนตรีเองจึงได้แปลทำนองหลักหรือ เป็นลักษณะการเดินทำนอง เป็นการนำ ไปสู่การเปลี่ยนแปลงของบทเพลงกลุ่ม ชาติพันธุ์ผู้ไท</p>

อภิปรายผลการวิจัย

การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทางดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ในลุ่มแม่น้ำโขงนั้น ซึ่งได้ศึกษามาจากทฤษฎีต่าง ๆ เหล่านี้คือ 1) ทฤษฎีการแพร่กระจาย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่งผลให้เกิดการดำรงอยู่ 2) ทฤษฎีวิวัฒนาการ เป็นผลให้ดนตรีต้องปรับเปลี่ยนในรูปแบบทันสมัยขึ้น 3) ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ เกิดความงามในตัวของคนตรีทั้งการร้องและการบรรเลง โดยจะเห็นได้จากการผสมผสานเพื่อให้ตัวดนตรีดำรงอยู่ต่อไป 4) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในทางที่ดี เป็นความงามในแง่จรรยาใจ โลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ การร้องรำทำเพลงแบบสมัยนิยม (Popular music) แต่ก็ยังพอมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมอยู่บ้าง ผ่านระบบการศึกษา การฟื้นฟูภูมิปัญญาดั้งเดิมให้กลับมาอีกครั้ง เมื่อปลอดจากอำนาจทางวัฒนธรรม จึงทำให้เกิดความเสรีเต็มที่ มีช่องทางเปิดกว้างรับแนวคิดสร้างสรรค์ เพื่อปรับตัวเคลื่อนไหวไปกับวัฒนธรรมที่เข้ามาใหม่ ๆ โลกทุนนิยม มีการปรับตัวเป็นระยะ ๆ ตามการเปลี่ยนแปลงของศูนย์กลาง รัฐชาติที่เป็นตัวขับเคลื่อนในการปรับตัวของวัฒนธรรมดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทจะเห็นได้ว่าการศึกษาด้านดนตรีผู้ไทของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทจะเน้นวิจัยศึกษาเฉพาะในตัวของคนตรี ตรงกับการศึกษาวิจัยด้านแนวทางการส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาของชาวผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์ (Phanthasri, 2014) ซึ่งจะมีลักษณะแนวทางเฉพาะในเรื่องลักษณะเด่นของคนตรีผู้ไท การวิเคราะห์บทเพลง โอกาสในการใช้งาน หรือการรับใช้สังคมและสิ่งที่มีความแตกต่างจากงานวิจัยอื่น ๆ ก็คือ มีการศึกษาแนวโน้มการดำรงอยู่กับการเปลี่ยนแปลงกับสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพื่อความอยู่รอด เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี เกิดการผสมผสานเพื่อการสร้างสรรค์ผลงานและการคงอยู่ต่อไปของคนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท เป็นการศึกษาวิจัยที่แตกต่างช่วยให้เป็นการอนุรักษ์ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งจากเดิมเคยมีกิจกรรมประเพณีที่มิพบทาด้านการอบรมสั่งสอนลูกหลาน ไม่ว่าจะเป็นการละเล่น วรรณกรรม ดนตรี อีกทั้งความงามทางวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและธรรมชาติ การจากไปของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน กิจกรรม ประเพณีบางอย่างแทบจะไม่มีให้เห็นเท่าที่ควร เกิดการบรรเลงทั้งรูปแบบดั้งเดิม บรรเลงบทเพลงลูกทุ่ง เพลงสมัยนิยม หมอลำหมอแคนพัฒนาปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมยุคใหม่ ร้องเพลงลูกทุ่ง ตามกระแส หรือตามเจ้าภาพ (ผู้ว่าจ้าง) จนเป็นหมอลำลูกทุ่งสตริง จนแยกกันไม่ออก ไม่แตกต่างจากสิ่งที่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ซึ่งได้แก่ เพลงลูกทุ่งเอาทำนองเพลงไทยเดิม ทำนองลิเก

เพลงฉ่อย ลำตัด แห่ (เทศน์มหาชาติ) เกิดการโกอินเตอร์ เป็นที่รู้จักของคนทั่วโลก ด้านทัศนคติ ค่านิยม บรรทัดฐานและพันธะทางสังคม การเมือง การปกครอง การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ส่งผลให้ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรมทางด้านดนตรีสมัยใหม่ ทั้งนี้การปรับตัวของคนตรีเอง ก็ทำให้เกิดสิ่งเก่ากับสิ่งใหม่มาผสมผสานกันอย่างลงตัว ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาอย่างไม่หยุดนิ่ง นอกจากนี้ ด้วยการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี อินเทอร์เน็ต ภาษากการคมนาคม การสื่อสาร วิถีชีวิตเปลี่ยนไปมากเพราะการพัฒนาหลาย ๆ ด้านควบคู่กันไป กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทต้องหารายได้ให้มากขึ้น ทางการเงินใช้จ่ายในครอบครัว บางชุมชนก็พัฒนาเป็นชุมชนเมืองมากขึ้น ใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนและเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการดำรงชีวิต ทำให้ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทเพื่อความอยู่รอด ดนตรีผู้ไทมีการนำประกอบกับบทเพลงยุคปัจจุบันมากขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ควรส่งเสริมให้นำกระบวนการต่าง ๆ เพื่อการอนุรักษ์ดนตรีผู้ไทแบบดั้งเดิม และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ในโอกาสต่าง ๆ ควรมีการพัฒนาในเรื่องเอกสารเพื่อประกอบการเรียนการสอนเรื่องดนตรีผู้ไท เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ และเน้นการอนุรักษ์ของดั้งเดิม รวมถึงต่อยอดให้ดนตรีผู้ไทมีบทบาทหน้าที่รับใช้สังคมต่อไป นอกจากนี้ การปรับตัวที่ดีควรควบคู่กับการอนุรักษ์ของดั้งเดิมไว้ด้วยให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

References

- Burulphat, S. (2000). *Geography, Dialect*. Bangkok: Publisher of Language and Culture Research Institute For rural development Mahidol University.
- Chaikhun, S. (2013). *Phuthai Luk-elan*. Bangkok: Tada Dat Publications Company Limited.
- Chonphairot, C. (1986). *Phuthai Music* (Research Report). Maha Sarakham: Srinakharinwirot University, Maha Sarakham.
- Phanthasri, T. (2014). *Sombang: Inheritance, Culture, Invention and Performances of Bo Kaeo villagers, Bo Kaeo SubdistrictNaku District, Kalasin Province* (Research report). Kalasin: Kalasin Rajabhat University.
- Ponsawadi, W. (1993). *Ancestral spirit of Phuthai people, Khamcha-i Sub-district, Khamcha-i District Mukdahan province* (Master's thesis). Maha Sarakham: Srinakharinwirot University, Maha Sarakham.
- Theerasasawat, S. and Upapan, N. (1995). *Family change. And Isan communities: the case of Thai people* (ReportResearch Results). Khon Kaen: Khon Kaen University.